

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ДМИТРА ВАСИЛЬОВИЧА ДУБИНИ (1949–2025)

23 березня 2025 року ві-український ботанік, головник відділу геоботаніки та ім. М.Г. Холодного НАН України наук, професор, лауреат у галузі науки і техніки дакційної колегії наукового та екологія" Дмитро Васи-

Дмитро Васильович Дубина народився 17 квітня 1949 р. в селі Слобода (район Черкаського району Черкаської області). Він навчався в Черкаському державному педагогічному інституті імені Богдана Хмельницького, де захопився вивченням ботаніки і під керівництвом О.Н. Моляки розпочав вивчення флори і рослинності Кременчуцького водосховища. Дмитро Васильович вступив до аспірантури Центрального республіканського ботанічного саду імені М.М. Гришка АН УРСР, а в 1976 р. в цій установі під керівництвом видатного вітчизняного ботаніка, доктора біологічних наук, професора Сигізмунда Семеновича Харкевича захистив кандидатську дисертацію на тему "Лататтеві України (видовий склад, поширення, запаси, біологія, раціональне використання, охорона і збагачення)". Згодом він був обраний на посаду молодшого наукового співробітника відділу природної флори ЦРБС імені М.М. Гришка АН УРСР та виконував обов'язки вченого секретаря цієї установи.



дійшов у засвіти видатний вчений науковий співробітник екології Інституту ботаніки України, доктор біологічних наук, лауреат Державної премії України та багаторічний член редакційного видання "Біологія львівч Дубина.

Дубина народився 17 квітня 1949 р. в селі Слобода (район Черкаського району Черкаської області). В 1966–1971 рр. він навчався в Черкаському державному педагогічному інституті імені Богдана Хмельницького, де захопився вивченням ботаніки і під керівництвом О.Н. Моляки розпочав вивчення флори і рослинності Кременчуцького водосховища. В 1972 р. Д.В. Дубина вступив до аспірантури Центрального республіканського ботанічного саду імені М.М. Гришка АН УРСР, а в 1976 р. в цій установі під керівництвом видатного вітчизняного ботаніка, доктора біологічних наук, професора Сигізмунда Семеновича Харкевича захистив кандидатську дисертацію на тему "Лататтеві України (видовий склад, поширення, запаси, біологія, раціональне використання, охорона і збагачення)". Згодом він був обраний на посаду молодшого наукового співробітника відділу природної флори ЦРБС імені М.М. Гришка АН УРСР та виконував обов'язки вченого секретаря цієї установи.

В 1978 р. Дмитро Васильович був запрошений член-кореспондентом АН УРСР (згодом – академіком НАН України) Юрієм Романовичем Шелягом-Сосонком на посаду молодшого наукового співробітника відділу геоботаніки Інституту ботаніки АН УРСР і саме з цією установою була пов'язана уся подальша наукова діяльність Д.В. Дубини. В 1992 році під керівництвом Ю.Р. Шеляга-Сосонка Дмитро Васильович захистив докторську дисертацію "Плавнево-літоральні фітосистеми Північного Причорномор'я", а в 2004 отримав вчене звання професора.

Основні наукові досягнення Д.В. Дубини пов'язані з дослідженням вищої водної, повітряно-водної та галофітної рослинності України. Розпочавши під час навчання в Черкаському педагогічному інституті з вивчення видового і ценотичного складу рослинності Кременчуцького водосховища, її динаміки та продуктивності, Дмитро Васильович спрямував свої зусилля на поглиблене подальше вивчення синтаксономії, природних і антропогенних змін, розроблення наукових засад збереження фітоценозів вищої водної і повітряно-водної рослинності як своєрідного і вкрай недостатньо вивченого на той час в Україні типу природних екосистем і згодом став одним з кращих фахівців з питань класифікації перезволожених екоотопів не тільки в Україні, а й у всій Європі. Його одноосібна монографія "Вища водна рослинність. Класи *Lemnetea*, *Potametea*, *Ruppiaetea*, *Zosteretea*, *Isöeto-Littorelletea* (*Eleocharicion acicularis*, *Isöetion lacustris*, *Potamion graminei*, *Sphagno-Utricularion*), *Phragmito-Magnocaricetea*

(*Glycerio-Sparganion*, *Oenanthion aquaticaе*, *Phragmition communis*, *Scirpion maritimi*)" з серії "Рослинність України", що вийшла друком в 2006 р., нині є настільною книгою для всіх вітчизняних геоботаніків, які займаються питаннями вивчення вищої водної та повітряно-водної рослинності в окремих регіонах України. Вагомим є й внесок Д.В. Дубини у вивчення особливостей біології, екології та хорології окремих представників водної флори – не лише видів родів *Nuphar* Sm. і *Nymphaea* L., яким була присвячена його кандидатська дисертація (згодом оформлена як одноосібна монографія "Кувшинковые Украины" і опублікована в 1982 р.), а й багатьох інших. В 1993 р. за участю Дмитра Васильовича спільно з колегами з Чехії, Словаччини та України вийшла друком колективна монографія "Макрофіты – индикаторы изменений природной среды", яка стала першим фундаментальним узагальненням наявної інформації про морфологічні, географічні, еколого-біологічні та господарські особливості видів водних макрофітів.

Ще одним важливим аспектом наукових досліджень Дмитра Васильовича Дубини стало вивчення рослинності приморських екосистем України. В його роботах постійно підкреслювалася унікальна роль плавнево-літоральних ландшафтів півдня України, які формуються на місці впадіння великих прісноводних річок (Дунаю, Дністра і Дніпра) в Чорне море, та необхідність їх детального геоботанічного дослідження та збереження в системі природно-заповідного фонду України. Надзвичайно вагомим є внесок Д.В. Дубини у вивчення флори та рослинності плавнево-літоральних екосистем Північного Причорномор'я, ним було здійснено аналіз флори цих фітосистем, розроблено класифікацію рослинності, виділено основні закономірності її динаміки та запропоновано комплекс заходів для охорони фітогенотону і фітоценогенотону. Ці результати були спочатку узагальнені в монографії "Плавни Причерноморья" (опубліковано в 1989 р. у співавторстві з Ю.Р. Шелягом-Сосонком), а згодом знайшли своє логічне продовження у подальших дослідженнях Д.В. Дубини в 1990–2000-их роках. Їхнім наслідком стали колективні монографії "Биоразнообразие Джарылгача: Современное состояние и пути сохранения" (2000), "Дунайський біосферний заповідник. Рослинний світ" (2003), "Класифікація та продромус рослинності водойм, переволожених території та арен Північного Причорномор'я" (2004) тощо.

Надзвичайно вагомим є внесок Дмитра Васильовича Дубини у розвиток вітчизняної фітосозології. За його активної участі було створено Дунайський біоферний заповідник, Азово-Сиваський національний природний парк та низку природно-заповідних об'єктів нижчого рангу. Він долучився до підготовки колективної монографії "Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и нуждающиеся в охране растительные сообщества" (1987), а згодом став одним з основних авторів "Зеленої книги України" (2009), яка отримала статус офіційного видання Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України і державного документу, брав участь у розробленні екомережі степової і лісостепової зон України, був одним з авторів у третьому виданні "Червоної книги України".

В 2019 році під безпосереднім керівництвом Дмитра Васильовича Дубини та за його спільною з Т.П. Дзюбою редакцією був опублікований "Продромус рослинності України" – фундаментальна колективна праця, яка узагальнила відомості про синтаксономію усіх типів рослинності України на основі методу Ж. Браун-Бланке та містить докладну характеристику усіх виділених класифікаційних одиниць (від класів рослинності до окремих асоціацій).

Наукова і науково-організаційна діяльність Дмитра Васильовича Дубини в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України була високо оцінена багатьма його колегами. В 2005 р. спільно з колегами за цикл наукових праць "Розроблення наукових засад і практичних рекомендацій збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку України" він отримав Державну премію в галузі науки і техніки. Також він неодноразово був нагороджений почесними грамотами і подяками від Президії НАН України, Центрального комітету профспілки працівників НАН України, дирекції Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Як член Вченої ради Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України і спеціалізованих

вчених рад із захисту дисертацій в Інституті ботаніки та Національному ботанічному саду імені М.М. Гришка НАН України він завжди брав активну участь у роботі їх засідань. Під керівництвом Д.В. Дубини було успішно захищено 17 кандидатських дисертацій.

До останніх днів свого життя Дмитро Васильович продовжував дослідження рослинного покриву України, разом з колегами завершував роботу на рукописом монографії "Піонерна рослинність України. Класи *Crithmo-Staticetea*, *Cakiletea maritimae*, *Ammophiletea arundinaceae*, *Helichryso-Crucianelletea maritimae*, *Festucetea vaginatae*, *Koelerio-Corynephoretea canescentis*, *Thero-Salicornietea*, *Crypsietea aculeatae*, *Isoëto-Nanojuncetea*, *Bidentetea*", що стане черговим томом серії "Рослинність України" і буде опубліковано незабаром. Його наукову спадщину складають понад 500 публікацій, присвячених різним аспектам фітоценології, флористики, фітоєкології та фітосозології. Світла пам'ять та теплі спогади про Дмитра Васильовича Дубину назавжди лишаться у серцях усіх тих, хто його знав особисто, а також в його численних наукових працях, які є фундаментальним внеском у розвиток української ботаніки.

Давидов Д. А.